

**T**ürkiyə türkcəsi və Azərbaycan dili genealoji baxımdan qohum dillər olub, türk xalqları ailəsinin Oğuz qrupuna daxildir. Bu dillərin etnik qohumluğu, qədim ümumtürk dilinin varisləri olması, qrammatik quruluş və əsas lüğət fondlarının müştərəkliyi bəzən belə yanlış təsəvvür yaradır ki, bu iki dil tamamilə eynidir və hər bir azərbaycanlı müasir türkcəni öyrənməyə ehtiyac duymadan bu dildə sərbəst danışa, türkcədən dilimizə və əksinə, adekvat şifahi və yazılı tərcümə edə bilər. Bu düşüncə Azərbaycan dilinə münasibətdə Türkiyə türklərinə də hakimdir. Halbuki Türkiyə türkcəsi və Azərbaycan dilinin müasir sinxron vəziyyətinin müqayisəli təhlili göstərir ki, həmin dillər arasında fərqlər var. Bu lüğət həmin fərqlərdən bir qisminin – yalançı ekvivalentlərin izahı üçün nəzərdə tutulub.

**Əsgər RƏSULOV,**  
Filologiya elmləri doktoru, professor

(Əvvəli ötən saylarımızda)

**Gücnemək** – incimək, sınmaq, hirsələnək, acığı tutmaq; Al, yoxsa gücnərim.

**Gül** – qızılgül; Üslub və məna fərqi var. Azərbaycan dilində gül həm qızılgül, həm də çiçək mənasında olduğu halda, türkcədə yalnız qızılgül mənasında işlədilir. Digər bütün güllərin ümumi adı çiçəkdir. Güllü təkdime ne hacet, ne çiçektir biliriz.

**Gülle** – 1. qumbara, top mərmisi; 2. hantel, ağırlıq daşı (idman alətləri). Bayan və erkek atletizm yarışmaları üçün güllələr sahaya getirildi.

**Gümrah I** – gur, sıx, bol, çox; Uzun zamandır ıssız, bakımsız kaldığı için o gümrah yeşilliklər bölgəsində yılanlar tədricən biliniyordu.

**Günah** – günah, vəbal; Dilimizdən nisbətən fərqli üslubda olub, daha çox dini mənada işlədilir, səhv, xəta mənasında deyil. Bunu yapan günün birinə er geç bu günahın kefaretinə ödeyəcəkdir.

**Gündəlik** – hər günkü (gündəlik) iş; Həyat pahalılığı artıq işçi gündəliklərinə yeni zam istekləri gelecek. Azərbaycan dilindəki gündəlik kəlməsinin türkcə qarşılığı günlük, güncə, gündem.

**Günlük I** – gündəlik, xətirə dəfəri; Her genç kızın bir günlüğü, bir hatıra defteri vardır mutlaka.

**Günlük II** – bəxur, xoş rəyihəli qatran. Derinlerden gelen öd və günlük kokuları etrafı və havayı sarmıştı.

**Günü** – 1. qısqanlıq, həsəd, paxıllıq (dialektde); 2. erkən doğulmuş uşaq (dialektde); Azərbaycan dilindəki günü türkcədə kuma.

**Güven** – etimad; Güven mektubu – etimadnamə. Güven oylaması – etimad göstərmə səsverməsi (yeni təşkil edilən hökumətə və s.). Dediklərimin gerçəkliyi bozmadığına güvenim var.

**Güvence** – təminat, zəminlik, zamanət; Sözleşmə yükümlülüklərinin yerinə getiriləcəyinə dair güvence istedi.

**Güzel** (sanatlar) – incəsənət; Güzel Sanatlar Okulu – İncəsənət İnstitutu. Türkcədə edebiyat, müzik, resim, heykəl, resim, tiyatro vb. insanda coşku və hayranlıq uyandıran sanatlara güzel sanatlar denir.

**H**

**Habis** – 1. şər, xəbis; 2. bədxəsəli (şiş); İyi və habis melek – xeyir və şər mələyi. İddia ettiğine göre iki adet cin vardı omuzlarında: iyi olan sağında, habis olan solunda. Bir sinek vardır, sokarsa habis çıxan yapar, tedavisi zordur.

**Halka** – üzük, qaşsız üzük, nişan üzüyü; Altın halka – qızıl üzük; Parmağındaki halkayı işaret edərək nişanlı olduğunu anımsattı.

**Han** – 1. karvansaray, uzun səfər yolları üçün hotel tipli istirahət evi; 2. çoxmərtəbəli qeyri-yaşayış binası; Susuz və yorgun argın karşısına çıxan ilk hana dalmış.

**Hara** – atçılıq zavodu; Başkent Ankarada atların yetişdirildiği və bakımlarının yapıldığı büyük bir hara var.

**Harç** – məhlul, qatışıq, palçıq (tikinti materialı); Tuğlalar arasına bol miqdar harç kondu.

**Harika** – 1. möcüzə. 2. dahi; Dünyanın yedi harikasından biri Mısır piramitleridir.

**Hasar** – zərər, ziyan, itki, dağıntı; Deprem maddi hasara və can kaybına yol açtı. Azərbaycan dilindəki hasar türkcədə duvar, hisar, sur.

**Haşlama** – 1. soyutma(lıq); 2. suda bişmiş, pörtülmüş, pörtlənmiş; 3. buğa verilmiş, buğda bişirilmiş; Haşlanmış yumurta (lop) – şor (suda bişirilmiş) yumurta. Ben incik yerinin haşlamasını severim

**Havadar** – havası təmizlənmiş, havası dəyişdirilmiş (təzələnmiş); Ev büyük, koridorları geniş, odaları havadardı. Azərbaycan dilindəki havadar türkcədə torpil, kayıncı, arka.

**Havalandırma** – ventilyasiya, havanı dəyişmə. Kafede havalandırma sistemi baca gibi sigara içən müştərilərin hıznına yetişmədiğindən, ortılığı duman basmıştı.

**Havalanmaq** – 1. havası(nı) dəyişmək, havasını təmizləmək, təzələmək; 2. lovgalanmaq; Oda hər gün havalanmalı.

**Hayat** – həyat; Hayat kadını – fahişə, yüngül əxlaqlı qadın; Azərbaycan dilindəki həyat yoldaşı türkcədə eş, karı, koca.

**Hemen** – (vurğu ilk hecadadır) 1. tez, tələsik, cəld. 2. tam; Babasının geldiğini duyunca hemen yerinden fırladı. Orada, oturduğu masanın hemen yanında sabırla onu bekliyormuş.

**Herek** – paya, şüvül; Bahçedeki asmaların tutunması için yanlarına herək dikti. Azərbaycan dilindəki xərək türkcədə sedye, teskere.

**Herif** – 1.evin kişisi, ər; 2. adam; Yeter uyudun herif, kalk hele.

**Heybetli** – ulu, böyük, əzəmətli; Heybetli hədiyyə – görünüşü etibarilə böyük layiqli hədiyyə. Biz onların yorgun və durgun bile olsa düzgün və heybetli hallerini görürüydük.

**Hırs** – 1.sonsuz istək, arzu; 2.hərslilik, acgözlük; Tarafını seçmiyorsan bari sadece yaşa, hırslarından arın. Para hırsı, şöhrət hırsı insanı yıkar. Azərbaycan dilindəki hırs türkcədə öfke, kızman, huñç.

**Hırslanmaq** – şiddətlə arzulanmaq, istəmək, hərslilik duymaq; Altın hırsı – qızıl hərsliliyi, acgözlüyü. Azərbaycan dilindəki hırslanmaq türkcədə öfkelenmək, kızman.

**Hırslı** – acgöz, hərsl; Doyma bilmeyen bir arzu ile her şeyi isteyen hırslı birisiydi. Azərbaycan dilindəki hırslı türkcədə öfkeli, kızgın.

**Hırlıdamak** – xırıldamaq; Çocuğun nezlesi var, göğsü hırlıdır. Azərbaycan dilindəki hırlıdamak türkcədə kısı kısı gülmək, kıkırdamak.

**Hırılı** – xırıltı; Yavaşlayan soluk alışımda hafif hırılı duyuluyordu. Azərbaycan dilindəki hırılı türkcədə kıkırtı, kıkırdama.

**Hin** – 1. an, ləhzə, vaxt, zaman; 2. cin (şıltaq mənasında), hiyləgər; Adam çok kurnaz, hin oğlu hindir. Azərbaycan dilindəki hin türkcədə in.

**Hiss** – hiss, duyğu; Sevgiyi tanımayanlar ayrılığın acısını da bilmezler, özlemeler ve gurbet hissi duymazlar. Azərbaycan dilindəki his türkcədə is.

**Hisse** – səhm, pay; Bana gelip Anonim şirketteki hissini satın almak istiyorum, - dedi.

**Hokka** – qab, mürəkkəbqabı; Hokkaya azıcık siyah mürekkep doldurdu.

**Holigan** – fanatik və davakar futbol azarkeşi; Holigan, futbolda aşırı davranışta bulunan taraftardır. Azərbaycan dilindəki xuliqan türkcədə külhanbeyi, edepsiz, terbiyesiz.

**Hortum** – 1. şlanq; 2. qasırga, burulğan (toz, qum və s. burulğanı); Bu tür lastik hortumlar, basınçlı suya dayanıklı değil.

**Hudut** – 1. sərhəd; 2. uc, son, hədd, hüdud; Hudut kapısı – sərhəd keçid məntəqəsi. Bir çiçək dermeden sevgi bağından / Huduttan hududa atılmışım ben.

**Hücre** – 1. kamera, kayuta, kiçik otaq; 2. hüceyrə; Hapishane hüccesi – həbsxana kamerası. Bədən hüccələri – bədən hüceyrələri. Hüccənin kapısında delikten bana bakan ere bir pusula uzatıp kumandana götürmesini istiyorum.

**I**

**Ilgar** – 1. dördyaq (at yerisi); 2. qəfil hücum; Ilgar etmək – Axın (hücum) etmək. Dizginleri koyuverilmiş at, ilgar koşmaya başladı.

**İslatmaq** – 1. qeyd etmək, yumaq; 2. döymək, təhqir etmək; Müfəttiş, gazete sahibini iyice ıslattıktan sonra bastonunu, şapkasını aldı, küfrederek kapıdan çıktı. Yeni aldığı arabayı bu akşam ıslatılm.

**İtir** – rəyihə, aromət, essensiya, ətir; İtir yağı – qızılgül yağı; Azərbaycan dilindəki ətir türkcədə koku, parfüm.

**İ**

**İcat** – ixtira, aşkar etmə, tapma, kəşf (etmə); İcat kabiliyyəti – ixtirəçilik, ixtira qabiliyyəti. Zaman zaman icatların, dünyanın farklı kesimlerinde aynı sıralarda, ama birbirlerinden bağımsız olarak ortaya çıktıkları da görülür

**İç** – 1. alt; 2. daxili; İç çamaşırı – alt paltarı; İç açığı – daxili bucaq; İçişleri Bakanlığı - Daxili İşlər Nazirliyi. İç keçmək – mürğüləmək, yuxuya dalmaq. Boynumda kalın yün atkı, içimde çift kat fanila, gene de titriyorum.

**İçerlemek** – hirsələnək, kin bəsləmək, incimək; O adi herife vurmana içerlemiş de değilim. Babama fena içerlemiş.

**İçli** – həssas, duyğulu, sentimental; İçli dışlı – çox səmimi, mehriban. Gruba sonradan dahil olduklarını bilmenin huzursuzluğuyla herkesle hemen içli dışlı olmaya kalkıyorlardı. Denize uzanan demir iskelenin ucuna gidip içli şiirler okurduk birbirimize.

**İçmek** – 1. çəkmək; 2. içmək; sigara içmek – papiros çəkmək.

Evinden, pek seyrek zamanlarda içtiği nargilesini istedi. İdare –yola vermə, baş girmə; Bu son hatıralarla sonuna kadar idareye çalışıyorum. Lakin siz, yine sabaha kadar kalacağımız gibi idare edin mumu. Azərbaycan dilindəki idarə (etmək) türkcədə yönetmek.

**İdareli** – təsərrüfatlı, qənaətkar, çalışqan; Kazandıkları parayı idareli kullanmak zorundalardı.

**İdaresiz** – səriştəsiz, bacarıqsız, tənbel, fəaliyyətsiz, bədxərc; Elde bulunan tükenebilir ya da sınırlı bir şeyi idaresiz kullanmamak lazımdır.

**İdman** – məşq, fiziki idman hərəkətləri, alışdırma, isinmə hərəkətləri; Yumruklardan nasıl kaçılacağı konusunda idmanlıydı. Tatil saatlerinde hatiplik idmanları yapardık. Azərbaycan dilindəki idman türkcədə spor.

*Davamı gələn sayımızda*

# Yalançı ekvivalentlər lüğəti

